

Dünýä Talibany ykrar edýärmí?

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 января, 2025

Dünýä Talibany ykrar edýärmí? DÜNYÄ TALIBANY YKRAR EDÝÄRMI?

Hytaýyň döwlet ýolbaşçysy Si Szinpiniň Talibanyň bellän ilçisiniň ynam hatyny kabul etmegi bilen diasporadaky owganlar, aýratynam öňki režimiň ýokary düzümlü ýolbaşçylary biri-birlerine ýokardaky soragy bermäge başlady.

Sorag ýerliksizem däl. Dünýä hernäçe Talibanh ykrar etmeýändigini aýtsa-da, Kabuldan ýollanan ak selleli-şalwarly mollalar Putinden Si Szinpine, Özbegistanyň prezidenti Şewkat Mirziýoýewden Türkiýäniň Daşary işler ministri Hakan Fidana çenli gaty köp döwlet ýolbaşçysy we daşary işler ministri bilen görüşýär hemde garaşsyz döwletiň wekili ýaly çemeleşilýärdi.

Häkimiýetini mazaly pugtalandyran Talibanyň diplomatiki ulgamdaky başlangyçlary sürgünde kyn şertlerde ýaşaýan öňki owgan režiminiň ýolbaşçylarynyň we owgan intelligensiýasynyň arasynda ullakan lapykeçlik döredýär. Çünki olar zamanabap dünýäniň demokratiýa we adam hukuklary hakdaky süýji wadalaryna çyn ýürekleri bilen ynanypdylar. Olar günleriň bir günü medeni dünýäniň aýrylmaz bölegine öwrüljekdiklerine, öňki garaňky günleri we hiç haçan gutarmajak ýaly bolup görünen uruşy yzda galdyryp, asuda we bagtyýar geljege ýelken

açyljakdygyna bil baglapdylar.

Häzir respublikan režimiň çökmeginden soň daşary ýurda çykan owgan intelligensiýasynyň uly bölegi şular ýaly depressiýa döwrüni başdan geçirýär.

Gürleşen, görüşen köp sanly owgan intelligentleriniň ruhy saglygy ýerinde däl. Okap, ýazyp, pikirlenip bilýän her bir owganystanly bolup geýänlere düşünmekde kynçylyk çekýär. Günbatarda özlerine täze durmuş gurup, rahatlyk tapanlara çenli göwünleri döwür, ruhlary ýaraly.

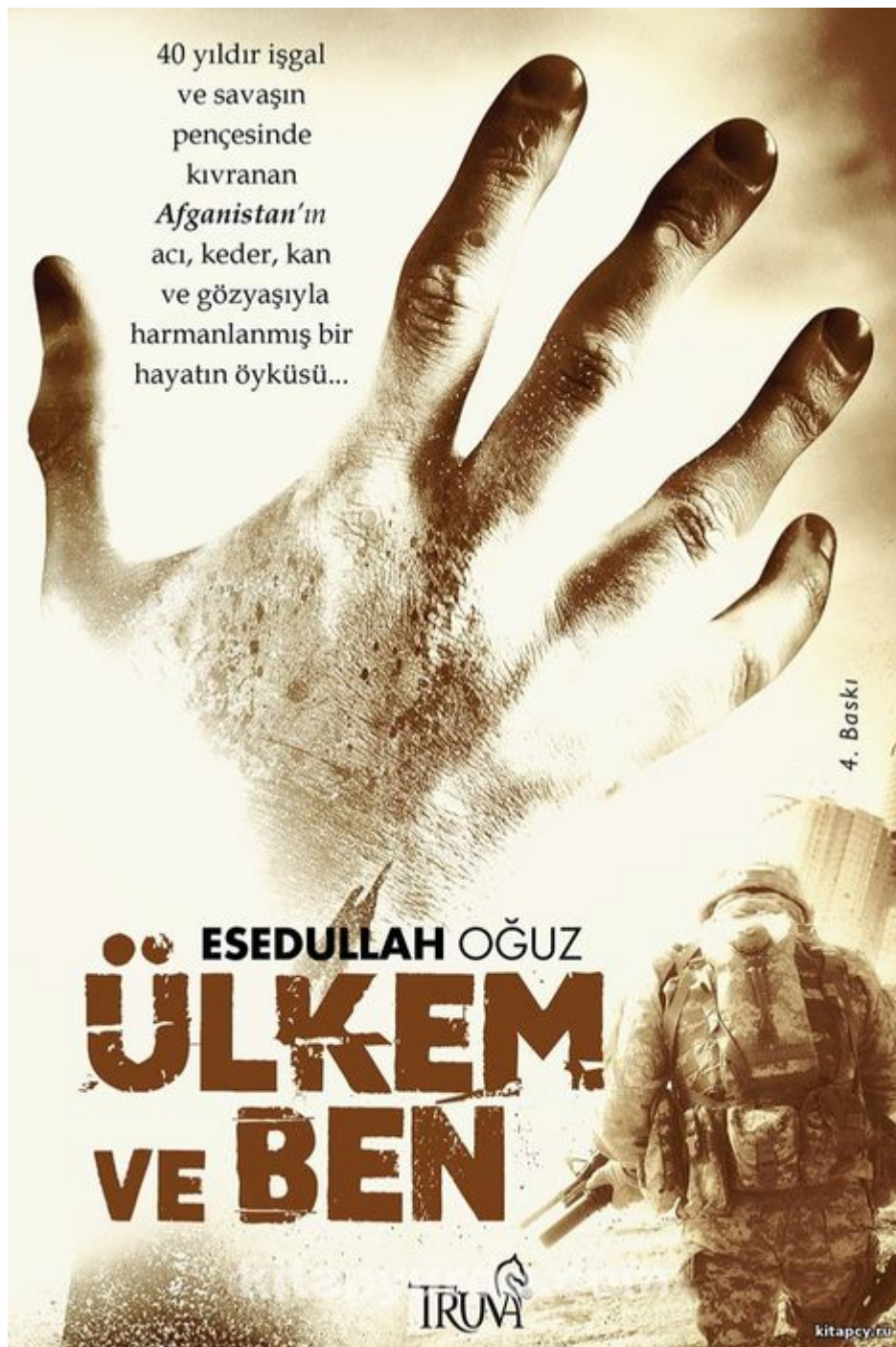
Ukrain konflikt, Gazadaky çaknyşyklar we ABŞ-Eýran dartgynlylygy ýaly birnäçe meseleler bilen gidişýän dünýä jemgyýetçiliginiň üns merkezinde Owganystan diýilýän zat ýok. Dünýäniň kellesini agyrdyp biljek bir zat edäýmse, Talibanyň ýurduň içinde näme edýändig, öz halkyna nähili çemeleşýändig hiç kime gyzykly däl.

ABŞ-nyň sebitden çekilmegine çaksyz begenen Hytaý, Eýran, Päkistan, Russiýa ýaly ýurtlar Taliban bilen dostana gatnaşyklary ýola goýmak üçin nobata durdular. Aýratynam Hytaý Taliban bilen ýakyndan gyzyklanýar we oňa dürli tehnik, tehnologiýa kömekleri berýär.

Hytaýly firmalar bu ýurtda içerki çaknyşyklar bolanda ýykylan, harap bolan mekdepleri, hassahanalary, ýollary, köprüleri we şuňa meňzeş başga-da birnäçe gurluşyk desgalaryny abatlaýar we täzelerini gurmagyň meýilnamasyny işläp düzýär.

Talibanyň häkimiýet başynda oturmagy Hytaý, Russiýa, Eýran ýaly ABŞ-nyň basdaşlygyny edýän ýurtlaryň bähbidine ýaraýar. Owgan oppozisiýasy bolsa Günbatar tarapdarlygyny edýändig we Günbataryň adamy hasaplanýandygy üçin bu ýurtlaryň gözünden düşen ýagdaýda. Indi Eýranam, Özbegistanam, Russiýa-da öňki Demirgazyk ýaranlygynyň liderlerine gyzyklanma bildirenok.

Owgan halky-da ýagdaýdan hoşal ýaly bolup görünýär. Kyrk ýyldan gowrak wagt uruşdan we çaknyşyklardan bazar-peteňi çykan ýönekeý owganlar üçin Kabulda kimiň häkimiýetde oturandygynyň onçakly tapawudy-da ýok. Olara uruş bolmasa bolýar.

Ýurduň içindäki ýagdaýa iň köp gaýgylanýanlar – sowatly owganlar. Bu gatlagyň arasynda hemmeleriň biri-birinden sorayan soragy şu:

– *Taliban nähili giderkä ýa-da gidermek üçin näme etmeli?*

Edil häzirki wagtda bu soragyň jogabyny doly berip biljek ýogam bolsa, hemmeler şu ýagdaýy gowy bilýär:

Owganystan problemasy heniz düýpli çözülenok. Ýurtda emeli, galp asudalyk höküm sürýär.

Ýurtdaky palasyň aşagyna süpürilip ýygşyrylan problemalaryň üýşmegi edil häzirki wagtda hiç kimiň ünsüni çekmese-de, durnukly çözgüdiň tapylmadyk ýagdaýynda öňde hemmeleriň

kellesini agyrdyp biljek uly problemalara öwrülme ähtimallygy ýokary.

Owganystan edil häzir sönen wulkana meňzeýär. Emma wulkanyň iru-giç atylyp dynjagyny hemmeler bilýär. Şoň üçin gaty gijä galynmanka öňüni alyş çärelerini geçirmek gerek.

«Öňüni alyş çäreleri» näme diýýän bolsaňyz, bu ýurtda giň gurşawly täze hökümetiň gurulmagy, aýal-gyzlaryň bilim almaga bolan hukugynyň dikeldilmegi we Owganystanyň täzeden medeni dünýäniň aýrylmaz bölegine öwrülmegidir.

Esedulla OGUZ,

Germaniýaly türkmen žurnalisti.

Çarşenbe 07.02.2024 ý. Publisistika